

СЪЧЕТАВАНЕ НА ИНТЕРКУЛТУРЕН И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРЕН ПОДХОД В ПРОЦЕСА НА ПОДГОТОВКАТА И РЕАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЕКТ, СВЪРЗАН С ЧУЖДООЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ

Ваня Кильовска

1. Въведение

Интеркултурната перспектива на чуждоезиковото обучение е сред най-големите съвременни предизвикателства в чуждоезиковата дидактика. Необходимостта от интеркултурен подход вече бе многократно подчертавана от теоретиците, които се занимават с него (Зарат 1986, Бирам 1992 и др.). Интеркултурното съзнание постепенно се превърна в една от основните образователни цели на чуждоезиковото обучение. И все пак, въпреки множеството статии, конгреси и семинари, посветени на взаимодействието на културите, всички ние ежедневно се сблъскваме с прояви на дискриминация от всякакъв вид (социална, етническа) и с актове на насилие, предизвикани от контакта между хора, принадлежащи към различни религии, култури, социални класи, та дори и от различни поколения.

Неизбежният въпрос е: може ли училището като място за образование и възпитание на личностите, да подпомогне за намаляването на тези негативни явления и по какъв начин. Откриваме отговора в думите на Бирам (2002: 11), който казва по този повод: ”Да помогнем на обучавания да придобие както езикова, така и интеркултурна компетентност, да го подготвим за контакти с личности, принадлежащи на други култури, да го подтикнем да приеме и разбере тези „различни” хора като индивиди, имащи различни от неговата гледни точки, поведение и ценностна система, и накрая, да помогнем на обучавания да осъзнае обогатяващия ефект върху него самия от такъв тип опит и контакти”.

Едно от средствата, които преподавателят може да използва, за да подготви по-ефикасно учениците за хармонично съжителство с другите е интердисциплинарният подход. В рамките на тази разработка ще съсредоточим вниманието си върху общите цели, съществуващи при интердисциплинарния и интеркултурния подход, с оглед на тяхната полезност за ученика.

Основните въпроси, разглеждани в разработката, са следните:

– Как интердисциплинарността може да подпомогне развитието на интеркултурно съзнание?

– Може ли да има връзка между отделните дисциплини в учебен контекст?

– Защо целите на интеркултурния подход имат допирни точки с тези на интердисциплинарния подход в образователен аспект?

– Доколко е полезна за ученика една такава стратегия на обучение?

– Как преподавателят да се подготви за реализирането и довеждането до успешен финал на интердисциплинарен и интеркултурен проект?

Първоначалната хипотеза е, че интердисциплинарният проект, представяйки различен метод на работа, разширява хоризонтите на учениците и ги подготвя да се включват дейно в търсенето на решения на всякакъв тип проблеми на социално, локално, а защо не и на световно ниво. Интердисциплинарният проект подтиква учениците да си обясняват и да обясняват различни явления, да разработват стратегии за преодоляването на проблемни ситуации, да се занимават с въпроси, до които не биха достигнали в рамките на една отделна дисциплина.

2. Определения

2.1. Интеркултурна насоченост

Трите основни оси на интеркултурния подход са следните. Първата е, че езикът е основен носител на културата на всяка страна и етнос. Втората ос, също толкова значима, колкото и първата е, че чрез осъзнаването на своята собствена идентичност достигаме до уважение и положителна нагласа към другите. Третата, основна ос са образованието и възпитанието, които са в основата и на чуждоезиковото обучение. Как бихме могли да постигнем отваряне към Другия и намаляване на дискриминацията без наличието на образовани граждани? Зарат 1986, Бирам 2002, Галисон 1994 и други автори подчертават в разработките си, че без възпитателни и културни цели преподаването и изучаването на чужд език губи голяма част от своята стойност.

Вследствие на това, когато говорим за интеркултурен подход, трябва да имаме предвид тези три основни, паралелни оси, придружени от множество разнообразни техники и средства (автентични документи, международен обмен и кореспонденция, интердисциплинарни и интеркултурни проекти).

2.2 Интердисциплинарна насоченост

В своя речник на френската дидактика (2003: 138) Кюк предлага дефиниция на този термин, който се среща все по-често в областта на чуждоезиковата дидактика: „Интердисциплинарността представлява обмен и взаимодействие между различни учебни дисциплини, водещи до обогатяване и взаимна плодотворност.” Отделните дисциплини запазват своите специфики, но за да се достигне до по-глобален подход към дадена тема, се опитваме да правим връзки между тях чрез различни техники и подходи.

Знанието се гради малко по малко като пъзел, съставен от множество частици. Чрез интердисциплинарни проекти можем да насочим вниманието на подрастващите към значими и актуални социални проблеми като бедността, расовата дискриминация, насилието, замърсяването на околната среда и др.

В процеса на разработване на интеркултурен проект с интердисциплинарна насоченост учениците използват знанията си, натрупани и в процеса на училищното обучение, и извън него – пътувания, четива, знания, придобити в семейна среда, изследвания в Интернет и т.н.

Посредством интеркултурния проект обучаваните си създават собствена представа за реалността, своя гледна точка за заобикалящия ни свят. Ето защо интердисциплинарността може да отговори на изискването за развитие на интеркултурно съзнание у учениците.

2.3. Интердисциплинарността и межкултурното взаимодействие на ниво официални нормативни текстове в България

Според Приложение № 2 на Наредба „Държавни образователни изисквания за учебното съдържание”, касаещо културно-образователната област „чужди езици”:

„Културно-образователната област „Чужди езици” има за цел да подготви учениците за общуване с хора, принадлежащи към други културни и езикови общности, в ситуации, надхвърлящи рамките на родноезиковата среда; да ги научи да търсят, откриват и разбират информация от източници на чужд език; да повиши тяхната езикова култура; да изгради у тях умение за по нататъшно самостоятелно изучаване и усъвършенстване на владенето на чужди езици.”

В точка втора – Характеристика на държавните образователни изисквания, като основни аспекти на процеса на обучение и възпитание са посочени: „...стратегии за учене, автономност на ученика, изграждане

на отношения, приобщаване към общочовешки и културни ценности, поведенчески модели, межкултурно общуване”

В параграфа, касаещ интегралност и интердисциплинарни връзки се посочва: „Културно-образователната област „Чужди езици” се развива във взаимодействие с културно-образователната област „Български език и литература”. Интеграцията се осъществява на няколко равнища:

– общи цели на езиковата подготовка, а именно изграждане на комуникативна компетентност у учениците, позволяваща им пълноценно да общуват в различни ситуации на реалния живот в зависимост от техните познавателни, културни и бъдещи професионални потребности;

– комуникативния подход като общ подход при подбора и структурирането на учебното съдържание, съответстващ на функционалната същност на езика и потребностите на обществената практика;

– овладяване на чуждия език в процес на преосмисляне, обогатяване и усъвършенстване на знанията и уменията по български език, като се изгражда една обща комуникативна компетентност;

– межкултурни взаимодействия по отношение на речево поведение, речев етикет, литературно и фолклорно наследство.

Чуждият език като учебен предмет предвижда използването на знания, категории и понятия, формирани в рамките на други учебни предмети, предимно от културно-образователната област „Обществени науки и гражданско образование” (история, цивилизация, география).”

2.4. Принципи на подготовка и реализация на образователен интердисциплинарен-интеркултурен проект

По отношение на чуждоезиковото обучение успеваемостта на даден проект се базира на следните принципи:

- достъп до разнообразни източници на информация;
- взаимодействие между участниците (работа в групи);
- търсене на решение на поставен за разглеждане проблем;
- допълване между отделните дисциплини;
- различни призми, през които ученикът трябва да погледне реалността;
- напредване, чрез изпълнение на точни задачи и използване на интерактивен подход.

Както казва Пюран (2002: 55–71): „Задачата ни е да подготвим социално ангажирани личности, което задължително предполага, ако искаме да продължим да прилагаме принципа на сходство между целта

и средствата за постигането ѝ, да ги накараме да взаимодействат с останалите по време на обучението си, като им предоставяме възможности за обща работа, насочена към постигането на колективна цел (...)

3. Осъществяване на интердисциплинарен проект с интеркултурна насоченост

Основните насоки, свързани с осъществяването на всеки един образователен проект са следните. Ако искаме нашият интердисциплинарен проект да има действителна образователна стойност, трябва да базираме организацията на проекта върхи точни образователни и културни цели.

Основните стъпки към успешна реализация на всеки проект са:

– Първо трябва да обсъдим с учениците основната тема на проекта. Добре е да им предоставим документи, които да ги убедят в значимостта на проекта или, ако са по-големи да им предоставим възможност да избират между няколко различни теми или дори сами да предложат такава.

– Участниците трябва ясно да осъзнаят значимостта както на задачите, които ще изпълняват, така и на крайния продукт.

– Тъй като говорим за интердисциплинарен и интеркултурен проект едновременно, е важно още в началото да определим специфичните интеркултурни цели: кой от компонентите на интеркултурното съзнание визираме.

– Да се опитаме да предвидим началото и продължителността на всяка дейност, за да не продължи работата по проекта прекалено дълго и той да загуби реалната си ефикасност. Когато участниците в проекта са от различни училища, градове, страни, трябва да се стремим към максимален синхрон в работата, за да не загубят учениците интерес, изчаквайки другата страна по проекта.

– Да дефинираме точно междинните задачи с цел достигане до крайната фаза – представянето на продукта от проекта пред училищната или дори пред по-широка публика.

– Относно преподавателите, участващи в проекта, те трябва да са мотивирани и от самото начало добре да планират програмата си, да определят броя часове за всяка дисциплина, но също така да са отворени към появата на неочаквани промени в ситуацията или непредвидени затруднения от страна на участниците, с които да им помогнат да се справят.

4. Интердисциплинарност и интеркултурност

Приносът, който интердисциплинарният проект може да има за развитие на интеркултурното съзнание се състои в предоставянето на следните възможности:

- да се постигнат по-лесно целите на интеркултурната комуникация, касаещи стратегии за учене, социални и житейски компетентности, толерантност, ангажираност и т.н.;
 - да се прекъсне рутината на учебните часове, мотивираното участие предотвратява обичайната липса на интерес у някои ученици;
 - чрез поставените индивидуални и групови задачи ученикът сам се ангажира с обучението си и става по-самостоятелен;
 - климатът, създаден от разчупването на рамките на учебните дисциплини прави учебния процес по-интересен и привлекателен;
 - когато крайният продукт е налице, той води до задоволство, гордост и чувство за удовлетворение у участниците;
 - положителният ефект за преподавателите също е важен фактор.
- Променените стратегии за преподаване, сътрудничеството с други колеги и целият опит, натрупан по време на осъществяването на проекта правят учителите по-отворени към педагогическите новости, по-гъвкави и по-удоволетворени от ефикасността на тяхната работа. Обменът е обогатяващ и плодотворен.

5. Заключение

Подготовката и реализирането на образователни проекти с интеркултурна и интердисциплинарна насоченост са трудоемки и понякога трудни. Това се дължи на вместването на работата по проекта в учебния график, евентуалната липса на мотивация у някой от преподавателите и учениците, участващи в проекта, рискът от това, някоя от участващите групи да се откаже от проекта, поради учебна натовареност или друга възпрепятстваща я причина. Както вече подчертахме, целите на интеркултурното обучение съвпадат с тези на интердисциплинарните проекти: има общи основни компоненти като мотивацията на учениците, имплицитност, удовлетворяване на техните интереси, съпреживяване и взаимодействие с другите участници. Вземайки участие в интердисциплинарен проект с интеркултурна насоченост, ученикът прогресира и в усвояването и усъвършенстването на чуждия език, който изучава, защото „Всички дейности в процеса на чуждоезиковото обучение са насочени към реализирането на задачи с езиков характер и прилагането на стратегии с учебна цел и придобиването или по-скоро затвърждаването у ученика на различни

умения, компетенции, знания и умения” (Пандан 1998: 62). За да завършим, можем да припомним думите на Джон Диуей, американски философ и психолог (1859–1952), който казва, че индивидът се стреми спонтанно да се развива и да достигне високо ниво на индивидуална реализация: училището трябва да предостави на подрастващите индивиди възможност да удовлетворят максимално този стремеж към реализация.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Наредба № 2 за учебното съдържание, издадена от министъра на образованието и науката; бр. 58 на ДВ; 18.07.2006 г.
2. *Byram, M et al.* Développer la dimension interculturelle de l’enseignement des langues. Strasbourg : Conseil de l’Europe, 2002.
3. Conseil de l’Europe. Identité sociale et dimension européenne : la compétence interculturelle par l’apprentissage des langues vivantes, Strasbourg : Conseil de l’Europe, 2001.
4. *Zarate, G.* Enseigner une culture étrangère. Paris : Hachette, 1986
5. *Pendanx, M.* Les activités d’enseignement / apprentissage. In H.Boyer Nouvelle introduction à la didactique du français langue étrangère. Paris : CLE international, 1990.
6. *Puren, Ch.* Perspectives actionnelles et perspectives culturelles en didactique des langues-cultures : vers une perspective co-actionnelle co-culturelle. In Langues modernes, 2002, 55–71.
7. *Galisson, R.* D’hier à demain l’interculturel à l’école. In ELA № 94, 1994, 14–26.
8. *Cuq, J. P.* Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde. CLE international, 2003

СЪЧЕТАВАНЕ НА ИНТЕРКУЛТУРЕН И ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРЕН ПОДХОД В ПРОЦЕСА НА ПОДГОТОВКАТА И РЕАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРОЕКТ, СВЪРЗАН С ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ

ВАНЯ КИЛЬОВСКА

Резюме

Една от най-важните задачи пред училището в съвременна Европа е формирането на европейско съзнание у младите хора. Ценности като толерантност, уважение към различното, солидарност, сътрудничество и дух на

съгласие са ключови за съвременното образование и трябва задължително да присъстват в обучението на всички негови нива и в рамките на всяка една учебна дисциплина.

В доклада се разглеждат възможностите за съчетаване на интеркултурен и интердисциплинарен подход при подготовката и реализацията на образователен проект, свързан с чуждоезиковото обучение и ролята на такъв тип проекти за подготовката на младите хора за ефективно общуване в мултикултурна среда.

COALESCENCE OF INTERCULTURAL AND INTERDISCIPLINARY APPROACHES WITHIN THE PROCESS OF PREPARATION AND IMPLEMENTATION OF FLT EDUCATIONAL PROJECTS

VANYA KILYOVSKA

Summary

One of the primary tasks of school education in modern Europe is to form a European awareness in young people. Key values of contemporary education within European context such as tolerance, respect for otherness, solidarity, and cooperation have to be present at all educational levels and have their place within the curriculum of each school course. The aim of the present paper is to explore the intercultural and interdisciplinary approaches for the preparation and implementation of foreign language teaching educational projects. It studies the role of such projects for the preparation of young people for effective communication in a multicultural environment.